

Randstad EUropa

De onvermijdelijke verschuiving van het zwaartepunt naar het oosten

“*Dat is een Duitse agent, die Frankrijk wil transformeren in een verzameling ‘neue Länder’*”. Een anonieme uitspraak van iemand uit invloedrijke Franse zaken- en regeringskringen, geciteerd in *Le Monde* van 30 mei 2013. Het citaat betreft *Jean Luc Beffa*, de vroegere baas van het megaconcern *Saint Gobain* die samen met de Duitse captain of industrie *Gerhard Cromme*, oud topman van o.m. *Thyssen-Krupp*, een rapport gemaakt heeft voor de Europese top van 22 juni in Brussel met voorstellen hoe de concurrentiekracht van Europa te ‘redynamiseren’. Het gaat ons hier niet in de eerste plaats om de in dat rapport gedane voorstellen, maar om de koudwatervrees die uit het citaat spreekt. *Le Monde* meent een ‘revanche van de Colbertisten’ te bespeuren in die vleugel in de Franse zakenwereld die geen heil ziet om de economische agenda van Frankrijk en Europa uitsluitend door de koortsbarometer van de financiële markten te laten bepalen maar ook een fiscale en financiële rol weggelegd ziet voor een actieve Europese industriepolitiek. Het is de vleugel die in het neoliberale tijdperk Sarkozy op een zijspoor gerangeerd was maar die nu weer op volop welkom is in het Elysée, met name bij minister van industriële wederopbouw *Arnaud Montebourg*. Naast *Beffa* is *Louis Gallois*, het opperhoofd van *EADS* [o.m. Airbus en Eurocopter] een belangrijke exponent van deze stroming die zich vooral sterk richt op zakelijke samenwerking met het Duitse bedrijfsleven. De Fransman *Beffa* en de Duitser *Cromme* waren jarenlang buurtgenoten in Nancy toen zij beiden werkten in het aan de Maas gelegen hoogovenstadje Pont au Mousson tussen Nancy en Metz.

Een Duitse geheimagent die Frankrijk wil degraderen tot een verzameling neue Länder? Misschien is die vrees niet helemaal uit de lucht gegrepen. Maar dat komt dan natuurlijk niet in de eerste plaats door de inspanningen van een of andere germanofiele captain of industry, maar door een onderliggende ontwikkeling die al weer een kleine kwart eeuw aan de gang is. Na de Val van de Muur in 1989 zijn de sterk verstedelijkte en industrieel ontwikkelde gebieden in Midden en Oost Europa weer onderdeel geworden van de Europese economische ruimte, van het onderling stedelijk verweven stedelijke Europese landschap. Wat zich op Duits nationaal niveau heeft afgespeeld bij de economische en industriële wederopbouw van de neue Länder speelt zich ook in de Midden-Europese buurlanden af, met als beste voorbeelden Tsjechië - de vroegere machinekamer van de Oostenrijks-Hongaarse Dubbelmonarchie - en het westen van Polen met ondermeer Silezië als belangrijk voormalig Duits industriegebied. Natuurlijk waren de bestaande industrieën hier na veertig jaar stalinistische commando-economie sterk verouderd, maar deze werden en worden sindsdien in sneltreinvaart gemoderniseerd. En natuurlijk zijn er met de recente Duitse *Energiewende* ernstige irritaties ontstaan tussen het tot duurzaamheid bekeerde Duitsland en het nog voor 90% van fossiele brandstoffen afhankelijke (bruin)kolenland Polen, maar dat lijkt de economische dynamiek in deze hoek van ons werelddeel niet navenant te kunnen afremmen. Misschien vrezen de Franse zwartkijkers ook de nodige conflictstof op energiegebied tussen Duitsland en Frankrijk of zelfs het gevaar van een uiteindelijke energetisch ‘gelijkschakeling’ van Frankrijk door Duitsland. Geen land in Europa dat op energiegebied zo sterk leunt op zijn kerncentrales als Frankrijk, alle mooie ecologische woorden van Hollande ten spijt. Of het in de dagelijkse economische praktijk werkelijk tot een vruchtbare Frans-Duitse synnergie kan komen, lijkt in de eerste plaats afhankelijk van psychologische factoren. In het vorige [lente]nummer van dit kwartaaljournaal stipten wij het

minderwaardigheidscomplex al aan van de Franse Derde Republiek [ontstaan na de Franse nederlaag in de Frans-Duitse oorlog in 1870-71] ten opzichte van het organisatorisch en technisch veel modernere Duitsland. Dat minderwaardigheidscomplex lijkt opnieuw de kop op te steken, getuige het veelbetekende fluisterzinnetje in *Le Monde* over Frankrijk als een verzameling neue Länder. Daarbij lijkt de allergrootste angst van de anonieme zegsman dat de oer-Galliërs het zullen moeten afleggen tegen het succes van de neue Länder in het oosten.... [1]

In dit nummer en het volgende nummer van het kwartaaljournaal richten we de blik naar het oosten. In het nu voor u liggende nummer komt het noordoosten aan snee [het stedelijke cluster van Groningen-Bremen-Hamburg-Kopenhagen/Malmö, in het volgende [winter]nummer staat het stedencluster Berlijn-Warschau- Krakau-Silezië in de schijnwerpers. Een blik op de bevolkingsdichtheidskaart van Europa toont dat de laatste van de twee clusters veel sterker verstedelijkt is dan de eerste. Vooral de strook van Thüringen via Saksen en Silezië naar Krakau verschijnt als één brede verstedelijkingband die evenzeer de aandacht trekt als het BRAR-cluster [Brabant-Rotterdam-Antwerpen-Ruhrgebied als kern van de driehoek van Randstad Holland, Vlaamse Ruit en Rhein-Ruhr]. Het derde niet te missen verstedelijkingsanker op de kaart van de EURandstad is het stedenlandschap van Noord Italië, door de Alpen landschappelijk gescheiden maar infrastructureel via Gotthard en Brenner wel goed verbonden met het Noord-Zwitserse stedenlandschap en met München in het technisch geavanceerde Beieren. Dit stedelijke cluster komt in het voorjaars- of zomernummer van ons kwartaaljournaal van 2014 aan de beurt.

Met dit alles ontstaat een beeld van een EURandstad met als verstedelijkingszwaartepunten het BRAR-cluster, het cluster Berlijn-Warschau-Krakau-Silezië/Saksen en het cluster Milaan/Noord Italië met Noord Zwitserland en München/ Beieren. De tussenliggende clusters op de cirkel van EURandstad hebben een minder uitgesproken stedelijk karakter en missen ook een vergelijkbare onderlinge verwevenheid. Tot deze 'tussenclusters' behoren het in dit nummer van het kwartaaljournaal beschreven cluster Groningen-Bremen-Hamburg-Kopenhagen/Malmö, het clustertje Wenen- Boedapest[-Balkan] [de zwakste schakel in de hele keten, niet zozeer economisch als vooral op het gebied van de – zeer gammele - politieke stabiliteit en culturele cohesie] en het in een eerder nummer reeds beschreven cluster Luxemburg-Frankfurt-Straatsburg[-Parijs] als financieel-institutioneel Europees centrum. Van de in totaal zes clusters kunnen er zich op dit moment slechts twee onbelemmerd verder ontwikkelen, niet gehinderd door politieke of economische grenzen: dat zijn het BRAR-cluster en het cluster Luxemburg-Frankfurt-Straatsburg[-Parijs], immers beide nu al in hun geheel binnen de Eurozone liggend en samengesteld uit landen die kunnen bogen op onbesproken democratisch gedrag.

-----**Noten**-----

[1] Zie hierover ook een tweetal recentere artikelen uit *Le Monde* van 21 september 2013.

In het eerste artikel wijst de Frankrijk-correspondent voor het weekblad *Der Spiegel* Mathieu von Rohr op het feit dat de belangstelling binnen Frankrijk voor het 'Duitse model' obsessieve vormen begint aan te nemen. Montebourg mag het dan graag de term 'politiek à la Bismark' gebruiken als hij het over de huidige Duitse economische politiek heeft, maar in feite is zijn onderwerp het economisch falen van zijn eigen Frankrijk. Hij stelt de 'agenda 2010' waarin Gerhard Schröder het vorige decennium fors ingreep in de Duitse verzorgingsstaat graag als nastrevenswaardig voorbeeld om anno 2013 Francois Hollande van slappe knieën te kunnen betichten. Extreem links en rechts schilderen daarentegen de Bondsrepubliek af als een neoliberal bastion met een overmaat aan sociale wantoestanden. Von Rohr verdenkt de Fransen er van om zo veel over de economische hervormingen in Duitsland te praten om de noodzakelijke ingrepen in eigen huis.

In het tweede artikel worden twee Franse specialisten over het tweede Duitse Wirtschaftswunder waaronder Alain Fabre, auteur van *Allemagne: miracle de l'emploi ou désastre social?*, ondervraagd over de sterke én zwakke kanten van het zogeheten Rijnlandse [i.c. Duitse] kapitalisme. Schröders hervormingen hebben weliswaar de sociale cohesie in Duitsland ondergraven, maar hebben per saldo wel gezorgd voor een daling van de werkloosheid. Maar dat is niet de enige en belangrijkste factor. Duitsland heeft geprofiteerd van de Val van de Muur waardoor het Midden- en Oost-Europa in zijn productiesysteem kon opnemen. De gunstige pers die Schröders hervormingen in Frankrijk hebben kunnen krijgen heeft te maken met het succes waarmee zij enigszins geflatteerd in het publieke debat konden worden gepresenteerd als een alternatief voor het fiasco van het anglo-amerikaanse model na de kredietcrisis van 2007/2008. Maar er is hier niet alleen of zelfs maar in de eerste plaats sprake van de nieuwe kleren van de kanselier. Fabre: in Frankrijk regeert de staat de

samenleving, met alle nadelige gevolgen van dien; in Duitsland regeert de samenleving de staat, met alle successen van dien. Een huil- dan wel lachspiegel van de een en voor de ander.